

ABONAMENT:

Pe an 6 cor.; pe 1/2 an 3 cor.

Pentru economi numai 4 cor. pe an.

Pentru România pe an 15 Lei.

Manuscripte nu se redau.

LIBERTATEA

INSERTIUNI:

se socotesc după tarifă cu prețuri foarte moderate.

Abonamentele se plătesc înainte.

Apare în fiecare Sâmbătă.

Lupta în dietă.

De când noua dietă și-a început desbaterile, n'a fost zi în care ea să nu răsune de unul ori mai multe glasuri de ale deputaților naționaliști, cari au dus dietei plingeri drepte și cereri pentru lecuirea relelor de cari pătînesc popoarele nemaghiare din țară.

Partidele dietale maghiare au zis că „nu recunosc“ partidul naționalităților, și nu i-au dat locuri ca partid, în comisiile dietei, nici între notarii aceleia.

Parcă tocmai de aceea, acest partid s'a aruncat în desbateri cu toată puterea sa, încît a început să bage în griji pe ministri! Și acei ministri, cari nici ei n'au „recunoscut“ partidul, au fost siliți în zilele din urmă a săptămînii trecute, să caute ei apropiere de acest partid și să cerce să-l mulcomească!

Căci guvernul avea termin scurt până la care să fi trecut prin dietă votarea *recruților* pe sama armatei cum și indemnizarea, de a putea face cheltuelile de lipsă ale statului și până cînd va veni înainte cu socoteliile anilor trecuți și bugetul anului acestuia. Și anume până la 9 Iunie trebuia să aibă votate de dietă aceste două lucruri, căci apoi să intru-nesc delegațiunile (dieta comună a Austriei și Ungariei pentru treburile și cheltuelile ce poartă împreună, ca Impărăție), și înaintea aceleia guvernul trebuia să ducă lucrurile acestea isprăvite!

Prin vorbirile deputaților noștri să lunguea însă dezbaterea, încît era primejdie de a scăpa acest termin scurt, de care guvernul avea lipsă, și de-aceia încă de Vineri în ceealaltă săptămână (1 Iunie) ministrul-președine Wekerle a început pertractări cu partidul naționalist, că să nu întindă vorba prea mult, că-l aduce în strîmtorări! Deputații noștri i-au spus lui Wekerle și soților săi, că să învoesc să încete dezbaterea, dacă guvernul va numi o *comisie din dietă*, care să cerceteze și studieze cererile și nemulțumirile *neamaghiare* și să înceapă lecuirea lor! Ministrul a spus că asta n'o poate face, că comisie din dietă numai dieta poate trimite, dar' el, ca ministru, bucuroș ascultă și stă de vorbă asupra cererilor ce i-s'ar aduce lui înainte. Deputații noștri s'au scris la — vorbiri dară mai departe! Marți însă, după Rusalii, fiind timpul prea aproape de terminul ce guvernul avea pus, ministrul a cercat de nou înțelegere cu naționaliștii, și aceștia, nevoind ca să pară, că ei își încep lucrarea în dietă dintr'una cu „obstrucție“, s'au învoit a lăsa dară, ca numai unul să mai vorbească (Dr. Vlad), dar' pe acela dieta să-l asculte în *liniște*, nu cu tulburările cu cari a întimpinat pe ceealalti pe toți! Și uriașa tabără kossuthistă

și soațele sale, au tăcut ca mieii până și-a rostit, Marți, și cel unu vorbitor naționalist vorbirea sa!

Iaca de nou întărirea adevărului: *luptă și vei ajunge a fi luat în samă și respectat!* De-ocamdată mai puțin, mine tot mai mult! Că ori-cît ai zbera din băncile îngîmfării, că: „nu recunosc“ atare partid, prin faptul că ministri tăi, ai majorității, umblă după el, îi cer bunăvoința, îl roagă, și el *își dictează condiția*, deocamdată neînsemnată, dar' condiție!, și tu o primești și te supui ei: *ai recunoscut însuși partidul tăgăduit ieri!*

Iată cîteva rezultate, fără prea mare greutate, dar' totuși rezultate vădite, a pășirii deputaților noștri pe cîmpul de luptă al dietei.

O lămurire.

„Tribuna“ dela 6 Iunie n. publică în frunte un articol asupra pacturilor ce Români au aflat de bine a le încheia în unele părți (în comitatul nostru al Hunedoarei, în ai Sălăgiului și s'a încercat, fără rezultat, în ai Caraș-Severinului).

În frul articolului pune întrebarea: Care este adevărul? că Români au îmbiat Ungurilor pacea ori Ungurii Românilor?

În ce privește comitatul Hunedoarei, noi așa știm, că nu Români au umblat după pact, ci oamenii stăpînirii, capii administrației.

Eră tocmai în ziua cînd la Orăștie Români țînuse adunarea de candidare pentru acest cerc (a doua zi de Paști). Venise la vorbirea dlui Dr. Vlad și amicii sei Dr. Bontescu din Hațeg și Dr. Iustin Pop din Deva. Trecuse adunarea și noi făceam la planuri de apărare, de organizare, nici nu visa nimeni între noi de „pace“ în comitat, ci ne pregăteam chiar de războiu, — cînd cu trenul de 4 ore după prînz, a sosit vicișpanul comitatului cu dnii Szentiványi și Lázár L. și căutînd ei pe Români, le-au îmbiat pactul. Și așa spun, că au făcut-o nu numai cu știrea, ci chiar la îndrumarea ministrului de interne — precum o mărturisește dl Lazar L. și în articolul dsale ce-l reproducem mai jos.

Și credem că același lucru a fost și la Sălăgiu și la Caraș.

Că pactul — sub prestunța curentelor șoviniste, și din perfidia dovedită a ministrului de interne, — n'a fost respectat cum s'a făgăduit, asta am văzut-o până dincolo! Că vrută s'a fie o simplă apucătură perfidă electorală din partea stăpînirii, — ori a fost o încercare serioasă, — rămîne chestie discutabilă.

Impresia noastră sinceră e, că aici la noi, vicișpanul comitatului și soții săi, a voit să iee în serios pactul; a și avizat pe slujbași despre el, — dar' voința lor s'a înfrînt (în cercul Dobrei) de șovinismul turbat al unor zvăpăiați dela Iliș și Dobra, și vicișpanul a ajuns de nu l'au mai ascultat nici slujbașii săi, căroră, pe urmă, văzînd curentul, și pentru a nu deveni „valahofil“, așa bănuim, că însuși le-a dat „deslegarea“ de sub ascultare și țînere la pact. Și a rămas apoi, la Dobra, lupta în toată sălbăteca ei deslănțuire, ca și fără pact!

Căci altfel cum să înțelegi că un vicișpan să nu fie ascultat nici de un singur notar ori solgăbirău al său din cercul pus în pact? Ba și fisolgăbirăul dela Hunedoara, Hôhn, din cercul lui Szentiványi, a mers la Dobra și a votat — contra pactului!

Necredința e dar' vădită!

Că pe principalul perfid și înșelător însă, unde să-l căutăm, la Deva ori la Pesta, — e însă discutabil. Unele semne iaca cum vorbesc:

Cînd, după mișelia din 5 Mai, la Dobra, Români au întervenit la ministrul de interne, pentru înfrînarea gendarmilor, ori pentru a încredința susținerea ordinii la mai multă miliție și la mai puțini gendarmi, — am văzut cu ce *faptă* a răspuns acel ministru: În loc de 80 ori 160, a trimis a doua oară 600—800 gendarmi! „Ca să fiți bine păziți și unii și alții!“ le-a zis. Cînd apoi în congregația din 29 Mai Români au interpelat pe vicișpan asupra abuzului de gendarmi la Dobra, d-sa a spus că nu poate da răspundere pentru acelea, că acea gendarmerie a fost trimisă în cerc *direct* dela guvern (deci peste știrea și întrebarea celor dela cirna comitatului).

Aceste fapte ne arată că perfidul principal acolo în ministerul de interne e a să căuta! De-acolo i-a făcut nărozi și pe cei dela comitatul nostru, că să „pacteze“, și tot de-acolo au fost încurajați, pe sub mână, și cei-ce s'au revoltat contra pactului!

Noi am tras învățătura de lipsă, și vom ști cum să ne purtăm în viitor.

Că de pact, dacă s'ar fi ținut cu cinstea de care era vorbă cînd s'a încheiat, nu ne-ar părea rău, — iarși e adevărat. Căci să scapi tu — în dric de alegeri generale! — de frămîntările din trei, respective 5—6 cercuri, și forțele din aceste părți să le poți trimite pe aiurea unde e lipsa mai mare, — asta nu ni-s'a părut fără minte, mai ales că mai mult ca cele 3 cercuri și așa nu nădăjdiam să putem de data asta cuceri.

A fost dar' scop și bunăvoință la noi, — și n'am crezut că avem de lucru cu oameni atît de perfizi ori slabi!

O cercetare.

La congregația din 10 Febr. 1906 în Deva, cînd s'a cetit sentința judecătoriei administrative, prin care a nimicit alegerea de membri congregaționali făcută la Dobra în Noembrie 1904 — membrul român Dr. Iustin Pop, avocat în Deva a întreat pe vicișpanul de are de gînd, ca în vederea abuzurilor criminale ale notarului Hits Karoly din Dobra, statorite de judecătoria administrativă să săvirșite la acea alegere, să introducă contra acestui zbir al administrației cercetare disciplinară și să întrevină pentru a fi pedepsit?

La aceasta vicișpanul a gîngăvit ceva, că el asta... n'o poate face din oficiu, și să căutăm a face acuză privată contra notarului! Răspunsul i-s'a luat ca bravură la cunoștință din partea Maghiarilor și a Jidanilor.

Atunci Dr. Iustin Pop a susținut interpeleția în formă de propunere, care însă a fost și ea respinsă de marelucii congregației. Contra acestei hotărîri a congregației dl Dr. Pop a făcut apelată în scris la ministru. Urmaarea e, că ministrul a *orînduit cercetarea disciplinară contra lui Hits*.

Deși suntem prea îndatinați cu ticăloșiile cu care administrația știe să-și acopere nemerniciile, totuși — de astădată, credem că notarul Hits, unul dintre cei mai veninoși cerberi ai administrației din comitat, strîmătorat cu ușa, își va primi pedeapsa și dacă nu așa precum ar vrednici-o, dar' totuși. Decumva dl vicișpan nu să va dovedi genial în a acoperi abuzurile supușilor săi.

Cît trebuie să te lupți la noi numai până pornești pe oameni pe calea cercetării dreptății!

Un colț de perdea.

Fostul deputat al Dobrei, Lázár László, mărturisește adevărul despre alegerea dela Dobra și despre motivele cari conduc pe unii „matadori“ și pe administrație a pași așa față cu Români!

Ticăloasa alegere dela Dobra a ridicat vii valuri de discuții nu numai în foile din comitat, ci și în foi mai departate.

Cei cu musca pe căciulă, volnicii fără minte, au simțit lipsa a-și spăla bravura și prin foile din Arad, și a o coperi cu fel și fel de frunze patriotice. În articli lor însă au avut lipsa de tact a învinul pe Ungurii ce au încheiat pactul cu Români, că ei au vîndut fără drept cercurile, indeosebi cercul Dobrei, în care ei sunt, mi-te, ca stîncă de tari!

Fiindcă între cei cari au încheiat pactul cu pricina, e și dl Lázár Laszlo, fostul deputat al Dobrei, — acesta s'a simțit atît de jignit în demnitatea sa de Maghiar, de bună-samă mai maghiar ca cutare jidănaș ce l'a atacat prin jidovitele foi!, — încît a dat un răspuns, tot în „Arad és Vidéke“ (numărul dela 2 Iunie), prin care are curajul de cetățean cinstit, de a ridica însuși vâlul, coperitorile, de pe minciunile ce să trimbiță în lume asupra stărilor dela noi din comitat. Face unele mărturisiri prețioase, pe care le recomandăm foilor șoviniste din Pesta, dacă ele voesc cunoașterea temeinică și justă a stărilor de printre naționalități.

Correspondentul ce a atacat în „A. és V.“ pe cei cu pactul, să miră, ba să „scandalizează“ chiar, în prostul său raport, că ce au căutat în Dobra deputații Szentiványi Gábor și Dr. Ajtai, însoțiți de Lázár Laszlo, în ziua alegerii, unde au stat chiar și de vorbă cu cîțiva conducători români?!

La acestea dl Lázár L. răspunde cu o tristă ironie:

„Ei, vezi, de asta una și eu mă mir, cum s'a putut întimpla ca eu să pot ajunge în cercul electoral de care mă țin și eu, să ajung la locul de alegere, și încă — auzi grozăvenie! — cu încă doi deputați maghiari în căruță, oameni din comitat și ei! (De bună samă numai din vina negriiei gendarmilor! zice tot dsa).“

„Dar' fiindcă lucrul (alegerii acesteia) a ridicat valuri ce s'au întins mai departe ca în comitatul nostru, sunt silit a mă ocupa cu el și mai amănunțit:

„Comitatul Hunedoarei din cele șase cercuri ale sale, deja în rîndul trecut a trimis doi deputați în dietă. Iar' cercul Dobrei eu l'am cucerit dela Dr. Vlad.

„Simțindu-ne însă slăbiciunea noastră (în populațiunea comitatului Hunedoara, ungurimea, socotînd aci și Jidovimea, face 6'4%, adevăc abia 6 la sută) *cu aprobarea mai înaltă*, am primit o învoială, care asigura ungurimii 3 cercuri, iar' în celelalte cercuri Ungurii nu pun candidat oficios. Dacă în oare-care cerc lăsat Maghiarilor s'ar ridica un candidat naționalist de capul său, acolo bărbații conducători români, sunt datori a sprijini cu oamenii lor pe can-

didatul maghiar (asta s'a și întimplat la Hațeg). Iar' dacă în un cerc românesc maghiarimea ar pași cu cineva, acolo contra candidatului român, nu să va face presiune oficioasă. — Atîta e totul!

„Așadar' am asigurat pe sama celor 3 candidați maghiari încă și voturile românești, pentru un astfel de preț, *cu care și așa le eram datori: alegerile libere cum le prescrie legea!* Cu aceasta am voit să ducem în deplinire și acea declarație a ministrului președine Wekerle, că doarește să aibă alegeri curate și strict legale!

„Astea sunt dar' păcatele noastre mari?

„Ca cea mai grea vină ni-să pune, că am lăsat (Românilor) cercul Dobrei. Acesta a fost cercul meu, din acesta trîntisem eu pe Dr. Vlad.

„Dar' familia mea de sute de ani locuște aici, și aici, pe teritoriul cercului electoral, să află toate moșiile noastre; noi (Ungurii acestei familii) am fost totdeauna în cele mai bune legături cu poporul, toți vorbim limba românească, ba avem în popor oameni cari ni-s'tare îndatorați, —

— și cu toate acestea, **nu-mai pe lîngă cele mai mari încordări de puteri am putut trînti pe Dr. Vlad cu 32 voturi!**

„Dacă adaug la asta, că lista de acum (de ast-an) arată o sporire de voturi românești cu vre-o 30 mai mult ca cea de an, — așa cred, că naintea unui om înțelegător e ușor de priceput, că de ce am lăsat cercul Dobrei!

„Am părerea aceea hotărîtă, că de data asta, pe lîngă o luptă curată și legiuată a învinge pe candidatul naționalist în acest cerc, nu e cu putință nici pentru un candidat de aici din cerc!

„Din toate acestea să poate vedea, că pactul a fost bun, că pactul a fost de lipsă.

„Iar' dacă e să căutăm greșeli, apoi ducerea lui în deplinire n'a fost așa „bună“. Că n'a fost destul de cu tact și n'a prea ținut samă de anumite „ambii“ (mîndrenii, făloșii) din partea locului. **Și poate că a îngropat și cîteva gheșefturile!**“

Ne oprim cu traducerea, pentru a reținea cîteva descoperiri vrednice de subliniat.

În articolul acesta dl Lázár László, Ungur neaoș, familie veche nemeșască, — însuși să scandalizează de felul neomenesc cu care să răpește poporului român celui în drept, și care e și conștiu de dreptul său și știe să se și întrepue pentru el, — i-să răpește totuși avutul său după drept: mandatul cercului. Cînd dl fost deputat își

mărturiseste, și după alegerea a doua, credința neștrămutată că acest cerc, prin o luptă dreaptă și legală, nu poate nici decum zmulz dela candidatul naționalist, —

— atunci indirect o spune verde, că felul cum s'a zmulz mandatului român, a fost murdar și nelegiuit!

Iar prin cuvintele din urmă ce cităm, ridică cu sinceritate vâlul de pe adevăratele înbolduri cari mină în atari lupte necinstite pe „patrioții“ de printre noi: *că ei fac geșeft, miserabil, ordinar, din aceste treburi de bine obștesc, și pactul stricase nădejdiile de geșeft, de ciștig spurcat, a multor eroi ai aceluia geșeft! De aceea, fiind-că prin pacea ce era să urmeze pe urma pactului, multe pungi flămînde a unor oameni de nimic, era să rămînă neumplute de parale în chip ticălos ciștigat, — de aceea să burzulisera unii „patrioți“ așa de tare contra pactului făgăduitor de pace!*

Că această descoperire a dlui Lázár L. e adevărată, — o știm noi bine. Doar o auzisem și noi cu săptămîni înainte, că eroii patrioți din cercul Dobrei, de data asta au să-și aducă un candidat „cu bughilarul gros-gros!“ Și s'au ținut de cuvînt, că Moskovits e ginerele unui Jidan bogat, milionar, care a avut de unde azvîrli în gurile corteșilor săi de rîndul întîi peste 30.000 de zloti, iar a doua oară și mai mult de atîta!

Di Lázár Laszlo a ridicat perdeaua de pe un mare adevăr, cînd a făcut mărturisirea de mai sus!

Ce-i „merit“ la funcționarii noștri?

Incheindu-și articolul, dl Lázár L. zice apoi:

„Nu pot pune jos peana, înainte de a-mi spune părerile și despre nenorocitele noastre stări față cu Românimea.

„E lucru știut de toți, că Românimea s'a întărit foarte mult, ca avere și ca număr.

„O legiune întreagă de bărbați tineri, cualificați (cu școli și științe) de ai lor, organizează și încurajază poporul! Și e de admirat, ba așa putea zice de pizmit, *ține-rea laolaltă a acestui popor*, deși adesea sărac lipit și fără cultură, și jertfirea de sine pe care o aduce la cuvîntul conducătorilor săi!

„Bogatele bănci românești lucrează acum la creșterea unei clase mijlocii de proprietari.

„Și ungerimea simte, că toate acestea s'întimplă cu pierdere pentru ea. Iar puteri de a să lupta contra acestui val (de desvoltare a Românilor, Ungurimea) nu are! Căci societatea ei e sfășiată, ruptă, clasa ei mijlocie a sărăcit.

„Românii își așează pașirile lor, de regulă pe temeiul legilor.

„Și atunci Maghiarii din apărare de sine, sunt siliți (? R.) a nu le lua în scoteală acelea! (adecă rînduelile legilor, pe care să razimă luptătorii Români). Aceasta amărește apoi și mai rău pe Români, și îi ațîță la atacuri și mai agere! Și această încăerare ce să tot asprește, zădărnicește ori-și-ce împreună lucrare folositoare mai mare.

„Am ajuns deja acolo, că azi cele mai mari merite ale slujbașilor administrativi sunt acelea, de a ști tracta aspru cu Valachii. Mijloacele apoi, nu să privesc!

„Acel slujbaș ales, pe care votează și Românii, deloc devine „bănuț“, și cu acela un Maghiar nu mai cutează să voteze, fie el de altfel slujbaș cit de bun!

„Acea ce aici la noi decurge, nu e altă, decît o dare de-a valma fără nici o țință mai înaltă, mai dîncă și mai nobilă!

„Patria, Maghiarimea și Românimea, au interes de-opotrivă, ca aceste stări nenorocite și sleitoare, să fie temeinic vindecate, și să înceteze cit mai îngrabă.

„...Mai bine să dăm mai puține drepturi naționalităților, dar aceea-ce le dăm, la ce au drept, aceea să li-o și dăm cu cinste, cu măsură dreaptă!“

Adecă alt colț de perdea ridicat cu sinceritate: Un Maghiar neaoș recunoaște prin aceste cuvinte, că slujbașii noștri azi la alt lucru bun nu să gîndesc prin ce să se înalțe în vrednicie în sus, decît: a fi brutali, nedrepti, păcătoși, sau cum să numesc ei: „energiici“ contra Românilor, — atunci li-să pune crucea în frunte!

Recunoaște că Românii zău pe temeiul legii stau în luptele lor, și Ungurii le încalcă, cu știrea și cu voia, ca, vezi dta, din „apărare“ de sine!

Și recunoaște, prin cuvintele din urmă, că nouă drepturile ce le avem, nu ni-să dau cu cinste, nici cu „măsură dreaptă“.

Și noi, deprinși a ni-să spune în față în chip atît de obraznic, până și în sala comitatului și dela locuri „înalte“, că nici dracu nu să atînge de drepturile noastre, — noi suntem recunoscători d-lui Lázár Laszlo și de atît, că a avut curagiul cetățenesc a recunoaște în public, aceea ce foarte mulți Unguri știu, dar nu cutează să le spună: adevărurile de mai sus!

Iar voi, frați Români, credeți și înțelegeți, că noi, care de ani și ani, vă spunem aceste lucruri, nu cu „mînciuni“ umblăm, cum anumiți îngîmfați dintre slujbași zic, că noi numai nărozim poporul, îl ațîțăm, ci iaca lucruri drepte vă spunem, pe care, chiar în urma luptei în care ne-ați urmat, ajuns'am să le mărturisescă deocamdată și cițiva oameni de-ai lor, — iar ca mîne le vor recunoaște tot mai mulți și să ni-le împlinească siliți vor fi!

Din dietă.

După frumoasa și bărbătească deschidere a luptei naționale în dietă, făcută prin dl Dr. Iuliu Maniu în ședința dela 29 Maiu (Marți în săptămîna trecută) și Milan Hodja din partea Slovacilor, în zilele următoare s'au ținut lanț vorbirile naționaliste ale deputaților noștri, săptămîna întreagă, trecînd și în cea de față.

În 30 Maiu, (Mercuri) au vorbit: Francisk Skiciac și Iehlicica (Slovaci), Dr. St. C. Pop, Ferd. Juriga și Dr. Alex. Vajda-Voevod.

Joi în 31 Maiu n'a fost ședință. În 1 Iunie (Vineri) au vorbit bărbătește Dr. Teodor Mihali, apoi Paul Blaho (Slovac) și Dim. Musitzky (Sîrb).

În 2 Iunie (Sîmbătă) St. C. Pop și F. Juriga.

În 3 și 4 Iun. (Rusaliile) n'a fost ședință.

În 5 Iunie (Marți în săptămîna asta) a vorbit Dr. Aurel Vlad, a făcut o propunere Dr. Iuliu Maniu. Și s'ar fi urmat vorbirile, dacă nu întreveneau rugărilor din partea majorității prin înșiși ministri, — despre care vorbim în articolul de pe fața întîie. Și tot atunci a mai vorbit și Dr.

Al. Vajda la cererea recruților pentru armată.

În 6 Iunie a vorbit Slovacul Iehlicica, iar Dr. A. Vlad a făcut o largă interpelare despre mișeliile dela alegerea dela Dobra. S'a dat ministrului de interne.

Ne facem o plăcere a aduce cetitorilor „Libertății“ vorbirile deputaților noștri, în părțile lor mai de căpetenie.

Pentru azi dăm următoarele:

— Ședința din 30 Maiu. —

Dr. St. C. Pop.

Dr. Stefan C. Pop: Domnilor deputați! Cred că nu-i lucru neobișnuit, ca un deputat să-și însușească cauza unui coleg atunci cînd inviolabilitatea acestuia a fost grav jignită și atacată.

Am auzit, ce-i drept, pe unele partide aprobînd jignirea acestui drept care formează elementul principal al suveranității poporului.

Cred însă, că aceasta-i comoara noastră a tuturor. Iar cînd dl președinte a zugrăvit în cuvinte atît de minunate puterea și prestigiul suveranității poporului, a spus în același timp că vom apăra și toate elementele ei constitutive.

Vă rog să-mi scuzați d-lor deputați, că ridic glasul în interesul altuia. (Strigăte din stînga: Ai dreptate să o faci!)

Dr. Stefan C. Pop: Azi dimineață a venit între noi cu fața palidă deputatul Matei Bella. El a fost ieri în comuna Kiszáto (comit. Bacloca) unde un prieten al său s'a căsătorit. Seara la gară, s'a urcat într'un tren de pe linia Semlin—Budapesta într'un vagon de clasa a doua. Cineva dintre călători l'a luat drept deputatul Milan Hodja și i-a strigat un „Abzug“. Nuntașii au întreyenit strigîndu-i să trăiască Bella. Întimplarea s'a încheiat. Trenul a plecat. Dar la stațiunea următoare, mai mult de 30 de călători au strigat către șeful gării: Șeful să iese afară! aici este un deputat vînzător de patrie, vrem să-l omorim! Afară cu el, căci îl spînzurăm și-l scoatem mațele! (Zgomot în stînga între Kosuthiști. Strigăte: Are dreptate!)

Di deputat nu a fost apărat de funcționarii căilor ferate, dar la stațiunea următoare mulțimea dușmănoasă a reușit să strîngă pe toți călătorii de clasa a treia acolo și pentru a mări ațîțarea, s'a scornit vestea că el este un Jidan polon venit din afară în Ungaria de nord. (Risete). În felul acesta au voit să ațîțe ura împotriva lui. În astfel de împrejurări și-a urmat călătoria prietenul nostru. La fiecare stație a auzit aceleași cuvinte de amenințare, că vor sparge ușa pe care el o zăvorise, dar chiar de nu vor putea-o sparge, el să va coborî din tren la Budapesta și atunci îl vor arunca în trăsura societății de adunarea raniților (la bătaie pe strade). În fața aceasta nu vād numai vătămarea libertății personale, dar și a imunității de deputat, (strigăte în stînga: Unde?) căci au atacat pe un deputat, știind că-i deputat!

Deoarece imunitatea a fost violată, am crezut de datoria mea de a aduce aceasta la cunoștința dietei, căci ori-cum ați explica pășirea poporului, purtarea funcționarilor căilor ferate este de neiertat! Că nu l'au apărat pe deputat! Conform aliniatului 2 al art. 188 din regulamentul dietei, rog a să da această afacere la comisiunea însărcinată cu cercetarea cazurilor acestora. Avînd în vedere că poporul amenință și că aceste fapte sunt sprijinite de foi, spre a-i împedeca pe deputați în împlinirea datoriei lor, vă atrag luarea aminte, că venind de departe, aici ne aflăm sub scutul dietei.

În constituția cea veche, după dizolvare, deputatul era apărat de oricine până să întorcea în curtea sa. Camera este datoare de a da satisfacție deputatului, pentru-că să vadă și autoritățile celelalte, că noi suntem scutiți, aparținînd ori-și-cărui partid. Fiind treaba foarte grabnică, rog pe dl președinte de a ordona comisiunii să o discute și raporteze cit mai curînd.

Dr. Alex. Vajda.

Onorată dietă! După-ce a căzut partidul liberal, care a domnit 40 de ani, noi naționalitățile nemaghiare am crezut, că pentru toți locuitorii țării, fără privire la naționalitate și confesiune, vor veni timpuri mai bune. Căci au ajuns la putere partidele, cari au avut destulă parte din dripirea drepturilor. Credeam, că cei-ce zeci de ani au gemut în acel jug, vor ști prețul simțămîntele acelora, cari asemenea au fost siliți a suferi dripirea drepturilor.

Despre partidele aliate am crezut, că vor aduce timpuri mai bune, vor crea eră (lume, vreme) nouă. Că nici nu așa de mult s'a întîmplat, că coaliția a încercat să ciștige prieteșug de arme cu noi, și dl ministru de comerț (Kossuth) a recunoscut partidul nostru, pe Dr. Mihali l'a intitulat ca *președinte al partidului naționalităților*, fiind-că pe atunci și d-lor erau încă apăsați! Și acum totuși ne vedem în timpurile, cînd puternicele partide coaliate, și-au acățat părerile deleri în cuiu. Făcînd socoteală logică am fi așteptat, ca alegerile aceste, pe cari le-a condus guvernul nou, în sfîrșit vor fi alegeri libere. (Strigări din stînga: Așa au și fost!) Și am fi așteptat, că naționalitățile nemaghiare își vor putea trimite în dietă oamenii lor cu atît mai virtuoși, cu cit am crezut că în sinul coaliției s'au trezit deja ideile pe cari Ludovic Mocsary le-a vestit de geaba în timp de două generații. Dar ne-am înșelat. E fapt cunoscut că la Rozsahegy i-a silit pe Jidani să voteze cu candidatul partidului popular, pentru-că acela a fost candidatul oficios guvernamental (zgomot și contraziceri). Nu i-a căzut greu la ministru de interne să-i siliască pe Jidani? (Contraziceri).

Ce să referă la interpelația mea de azi — sunt întîmplările dela alegerile din cercul Cehului, Șomcutei-mari și a Crașăului.

În cercul Cehului e lăsată moștenire, că nu să îngăduie alegerea deputatului naționalist! Această moștenire au voit să o țină și acum în acel cerc. Sub Tisza s'a dat vorbă, că mai bine trebuie tocat în cap candidatul partidului nostru, decît să ese învingător! E lucru știut în toată țara, că pe George Pop de Băsești au voit să-l omoare bătași plătiți. De fapt l'au și lovit în cap și numai lui Dumnezeu i-să poate mulțumi, că nu l'a ajuns năcăz și mai mare. În chipul acesta au împrăștiat și alegătorii, cari au fost desarmați și dela cari au fost luate chiar și pipele — de gendarmi. După aceea gendarmii au fost ordonați ca să păzească pe bătași. Așa s'a întîmplat aceasta sub alegerile libere a lui Tisza. Am crezut, că sunt și contrari politici loiali și că dacă am legat pact, acela va fi respectat și față de noi. (Zgomot mare în stînga).

Zoltan Pap: Cu cine-ați legat pact? Noi n'am pactat cu d-voastră. (Zgomot).

A. Vajda: Ba da, între George Pop și oamenii noștri dela comitat, s'a făcut pact, că noi nu punem contracandidat în două cercuri și pentru asta îi asigură lui George Pop cercul Cehului. (Zgomot).

Cum a decurs alegerea? Cînd au văzut, că George Pop are majoritate covîrșitoare, au recurs la o apucătură, deoarece ce cu bătașii n'au putut lucra, fiind-că și pe alegătorii noștri îi apăra militia. (Strigăte: Vezi dar? Și asta vă supără?) Cînd au văzut dar conducătorii alegerii, că numai cu gendarmii pot să aducă alegătorii, — pentru-că numai gendarmeria e gata să facă serviciu de corteși, militia e neutrală, — au recurs la o apucătură și l'au îndemnat pe președintele dela o comisiune și au aminat alegerea. Cred că știți, — avem cu toții destulă praxă în de-ale alegerii, — ce în-samnă aceea, dacă într'un cerc cu 3000 de alegători să amină alegerea?

Istorisește apoi ce a premers alegerii de-a doua și mișeliile întîmplat cu baterea și omorirea alegătorilor cunoscuti cetitorilor noștri, apoi trec la alegerea dela Șomcuta.

În cercul acesta, zice, cu aceeași făcut începutul, că președintele alegerii a făcut ca alegătorii mei să stea în depărtare de 2—300 pași dela locul de alegere, până cînd partida conțrară a fost așezată în curtea oficiului protopretorial, pe care a filfăit steagul contra-candidatului meu (lucru oprit de lege!)

Au încercat să momească alegătorii, cari toți s'au grupat în jurul meu și văzînd că nu izbutesc în nici un chip, nici cu bani, nici cu terorism au recurs la aceea, că corteșii contra-candidatului meu însoțiți de gendarmi au umblat din casă în casă pe la alegători și pe aceia, pe cari nu iau putut îndupleca sărmanii, i-au brutalizat acasă la ei.

Caracteristic e pentru aceste alegeri libere, că între spesele electorale figurează 100 cor. numai ca preț a timbrelor oficioase, pentru care s'au dat acte de identitate pentru corteșii mei. Cu toate astea ei de prin unele comune au fost alungați de gendarmi ori trimiși cu șupa.

În preseara alegerii în comuna Coruia oamenii trimiși acolo din 98 de alegători numai 18 au putut aduce la căruțe. Pe cei mulți gendarmii cu arma în mână i-au împrăștiat. Pe un țaran cu stare de acolo, Pop Constantin unul dintre jandarmi a vrut să-l străpungă cu sulița, l-a împins sulița a lunecat pe cămașe, omul a căzut în șant, cînd apoi gendarmul a tras cu pușca asupra lui ca asupra unui cîine, astfel că pușcătura a pătruns printre coasta a cincă și a șasea și a eșit pe lingă spată. Cînd au auzit pușcătura ceialaltii gendarmi au turbat, fiindcă și altfel erau băuți și cum stăteau față în față cu poporul — poporul să trăsese pe partea cealaltă a drumului — au tras și ei în popor! Au ținut întocmai ca și cînd-va Europeanii asupra Indianilor sălbatici. Pe Ioan Conț l-au pușcat prin gardul de scînduri și din felul ranei să vede că l-au împușcat întocmai ca pe timpul renumitelor vînători de oameni. (Zgomot mare.) Cînd e vorba de viața unui om, cred, că să cuvîne să nu faceți larmă!

A urmat ziua alegerii. (Zgomot mare.) Dimineața a venit la mine în comuna Kővár-Remete unul din corteșii mei și mi-a spus că i-a luat scrisorile de legitimație. (Zgomot).

Președintele: Cer liniște dlor deputați. N'aud pe vorbitor.

A. Vajda: Cînd am întrebat pe respectivul, arendașul Hirsch, că de ce ia dela corteșii mei legitimația, mi-a răspuns, că e o „persoană oficioasă“, fiindcă e corteșul grofului Teleki. Și cine țî-a dat dreptul acesta? Fibirăul, răspune.

Întîrînd alegătorii în Șomcuta-mare au ajuns cu greu la locul destinat partidei mele, cînd președintele alegerii i-a venit ideea minunată de a cerceta pe alegătorii mei, dacă nu au arme. A rînduit 2 oameni pentru cercetarea a 2000 de alegători și aceștia au căutat prin trista, buzunarul și cisma acestora, cuțite, revolve și dinamită, ceea-ce după-cum ziceți și știți Dvoastră, Românul totdeauna poartă cu ei. Și ce au găsit: Niște pipe nevinovate, niște lemnușe și pe acestea le-au luat dela oameni, fiindcă n'au găsit arme!

Vizitarea asta a ținut dela 8 ore dimineața până după amiază la 2. În acest timp n'am putut da oamenilor nici de mîncat, nici de beut, și asta pentru aceea s'a făcut așa, ca prin foame și sete să-i silească a fugi! Dar pot spune cu mîndrie, că alegătorii noștri au rămas statornici, cu toate că au flămînzit până după amiază la 4 ore!

Descrie brutalitatea gendarmeriei, care nu lăsase alegătorii lui Dr. Vajda nici să se retragă pentru nevoile trupului, numai la întrevinerea colonelului de militia i-a lăsat.

Așa e gendarmeria de dură față de popor. Dacă voiți ca poporul nostru să prînză dragoste cătră comanda ungurească, atunci poftiți și învățați gendarmeria ca să cinstească poporul! (Vii aprobări între naționaliști!), ca acel popor să aibă încredere și în armata, ce să comandă în limba maghiară.

A. Vajda: On. Casă! Cu privire la alegerea din Crașeu, numai starea faptică o spun. Acolo este o comună

Amat. În aceasta Români și Ungurii din timpuri străbune au trăit în conțelegere frățească. Acum s'a întâmplat întâia dată, că reîntorcînd dela alegere, alegătorii unguri au dat năvala asupra celor români, cari dormeau. Vestise dinainte, că „vor omori pe popa”, dar' neaflîndu-l acasă, s'au dus și a bătut la casa unui anumit Pălincaș la fereastră. Cînd apoi Pălincaș a eșit afară, l'au lovit în cap, pînă a murit!

La un altul au făcut întocmai. L'au chemat afară; cînd acesta a ieșit și le-a întins mîna i-au prins-o, l'au tras afară peste gard și l'au omorît!

Pe alți alegători i-au bătut în fel și formă pînă întrătită, cînd încă un om, anume Covaci, a rămas mort. Ceialalți greu rănîți. Atunci firește gendarmii nu erau în apropiere. După astea au venit în sat persoane oficiale și neaflînd preotul acasă (lî chiamă Ioan Ardelean), au trimis după el la Tökete-rebes, și de acolo l'au tîrit acasă cu gendarmii! De astea s'a întîmplă cu persoanele noastre bisericesti.

Imi reamintesc cu siguranță, d-lor, întîmplarea că în această țară a mai primit cineva mandat singeros. S'a întîmplat aceasta cu marele bărbat Francisc Deák, cu acel bărbat, a cărui spirit aș dori să fie și astăzi între noi. Dar' Deák n'a primit acel mandat singeros. Nu vreau să zic, că vîrsările de sînge le-au făcut alegătorii contra-candidaților naționaliști, dar' să judecăm ori-și-cum, mandatul contra-candidatului meu e pătat cu sînge și eu aștept dela dînsul, că, dacă mai este o schintee din sufletul înălțat al lui Fr. Deák — să abdică de acest mandat! (Aprobări vii între naționaliști).

Le-a mai dovedit că nu noi ațîțăm poporul, ci inșiși oamenii stăpînirii prin purtarea lor, — apoi a înaintat interpelația înșiși, din 8 puncte, prin care întreabă pe ministru de are el știrea oficioasă (în cale de slujbă) despre toate aceste volnicii, ce s'au făcut de slujbași și de o parte de gendarmi, cu poporul alegător, și dacă are de gînd să înceapă cercetare aspră și să pedepsească cu asprimea cuvenită pe cei păcătoși?

Președintele dietei primind interpelația (intervenirea, întrebarea) făcută în scris, a dat-o ministrului de hovezi pentru a face cercetarea de lipsă, fiindcă gendarmii, ce s'au țin de acel ministru, sunt învinuiți în ea mai ales.

Toată vorbirea d-lui Vajda, a fost de altfel întruna întreruptă de strigăte de ale deputaților kossuthiști, întreruperi pe cari nici nu le-am mai crestat aci și noi, fiind lucruri de nimic.

— Celelalte vorbiri ale deputaților noștri, din lipsa de spațiu, nu le-am putut da în numărul acesta. Vor urma însă și ele. Ca să aiă cetarii noștri în fiecare număr ceva bun din dietă.

Minunile dela Dobra

(urmare)

14. Brudinele (trecătorile) peste Murăș erau cu 2 zile înainte, păzite de gendarmi, cari (fiindcă aveau listele alegătorilor și știau de pe ele care a cui e!) opreau pe alegătorii lui Rozvan de a trece Murășul. Bieții oameni cum însăra, două nopți dup'olaltă, mergeau departe în jos de brudini și cu luntrițe să slobozau în Murăș și-l treceau cum puteau și așa au străbătut și ei la Dobra!

15. La gara din Zam vouau să urce pe tren 8 alegători. Gendarmii i-au întreat cu cine vor vota, și spunînd ei drept că cu Rozvan, i-au oprit de-a urca trenul! Au trebuit să plece pe căi laturale, pe jos!

16. În Brănișca notarul și gendarmii au prins și au ținut închiși pe 3 alegători (Tănase Haida, Nic. Murar și N. Otariu) de n'au putut merge la alegere!

17. Moise Neag era și el între cei 40 închiși în o curte în G.-Dobra, pe cari nu-i lăsuau gendarmii la vot. Pe la amiază în o clipă potrivită, a luat-o la fugă prin grădina, corteșii lui Moskovits după el cu 1 gendarm; bietul om a urcat iute într'un măr dela gard și din acela a sărit peste gard și s'a putut strecura cu mari greutate de a ajuns și el la vot. Pe ceialalți i-au păzit cu atît mai aspre. După încheierea alegerii, gendarmii i-au slozozit și pe ei zicîndu-le: „Acum mergeți de votați și voi cu Rozvanul vostru!”

18. În Furcșoara gendarmii au prins trăsura ce aducea pe alegătorii lui Rozvan; pe preoții Pavel Popa și Todorie Popa, și nu i-au lăsat să iasă din sat să vie la alegere, — iar' pe alegătorii din trăsura i-au dus în Gura-dobra în curtea lui Halpern, unde i-au ținut — cum șă știe, închiși toată ziua.

19. Pe 6 alegători din Lăpușul-de-sus, i-au dus gendarmii sub pază la Gura-dobra și i-au ținut închiși pînă după amiază, apoi — fără a-i lăsa la votare — i-au dus napoi acasă în sat!

20. Gendarmii aveau lista alegătorilor la ei, și acolo era însemnat care-i de cei „răi”, ca să știe pe care cum să-l primească! Solgăbira, doctorul de marhă și finanții, erau tot pe capul oamenilor, iar' inspectorul de școale Szabó pe capul învățătorilor!

21. Cînd s'a pus oara de încheiere, gendarmii au buhghit prin toate colțurile cartierelor noastre căutînd să vadă cîți alegători mai avem în rezervă, ca să poată spune președintele, ca acela șă știe cite voturi de-a noastre să mai respingă.

22. Între voturile respinse, vre-o 15 au fost respinși pentru-că — tocmai ca să nu să amestece cu celalalt Rozvan — au zis: Votez cu *Dr. Rozvan, avocatul din Ilia*. — „Resping votul!” zberia fiara de popă, că n'am nici un candidat pe care să-l chema așa (adecă cît spune zicerea întreagă!).

23. Pe alegătorul Nicolae Popa din Ilia, l'au respins pentru-că notarășul din loc Șorban (Român renegat) și birău Szilágy au spus, că ei nu-l cunosc! deși numai așa să-i cunoască pe ei ciasul rău, cum îl cunosc ei pe acest om!

24. Pe preotul Aurel Crișan din Godinești, l'au respins, că notarul său, renegatul Stoicovici din Burjuc, a zis că — nu-l cunoaște pe părintele (din notariatul său)!

25. Pe preotul Hădan din Rădulești l'au respins pentru-că a spus că e de 69 ani și în lista făcută anul trecut, era scris de 68, cît a și fost cînd s'a făcut lista!

26. Pe mai mulți i-a respins pentru-că la întrebarea cu cine votezi? au răspuns: Cu *Dr. Rozvan*. Cu care Rozvan? Cu *Dr. Ștefan Rozvan*! zicea omul acurât. — „Resping votul, de ce n'ai spus întîia oară bine!” — spunea spumosul reverend papistaș.

27. Un alegător cunoscut lui Dr. Halász, și cu care el vorbea nainte, cînd a intrat, Dr. Halász a vestit pe popa zicînd: „Asta-i bun, să primește.” „Cu cine votezi?” — Cu *Dr. Rozvan!* — „Resping!” zbiară furiosul ras!

28. Alegătorul Alex. Neamțiu (ungurește scris Nyámcz) în listă a fost scris scriș Nyámon. La întîia alegere a votat cu ei. Bărbații noștri de încredere au făcut luător aminte pe președinte, că dacă respinge voturi de-ale noastre pentru nume rău scrise în listă, apoi să respingă și pe asta. Aș! A fost bun! L'au primit. — Acum a doua oară cînd a venit, președintele îl întîmpină cu față pretinească, ca pe cunoscut. Cînd însă creștinul îndreptat spune: *Dr. Rozvan...* — „Resping votul!” răcește butea de venin, mușcîndu-și buzele! Acum de-odată n'a mai fost bun cu același nume!

29. În ziua alegerii zeci și zeci de inși, bărbați intelegenți, ca și țărani, au fost duși între baionete la gară și siliți să urce trenul cel mai apropiat și să meargă acasă.

Așa au prins gendarmii un grup întreg de hațegani: Dr. Leo Parasca, Vicarul Dr. Radu, C. Popovici și încă vre-o 2 tineri, și haid cu voi la tren, fără nici un pardon. I'au dus. Unul din domni s'a dus — să iertați — puțin de-oparte, la OO. L'a petrecut și acolo un gendarm și a stat lîngă el cu baionetul, — nu cumva să zboare prin vre-o ferestruică de-acelea și să-i scape din „pază”. — Curat ca pe ucigași ori hoți de rînd!

Și cite și mai cite!

Că între astfel de împrejurări au putut răpiți lui Dr. Rozvan mandatul, deși majoritatea lui era, pe lîngă toate astea, sigură. Și de față în oraș, — nu mai mire pe nimenea. Aceasta nu e biruință, e jăfuire!

* **O... „mingăere”.**

Dar' acum o vorbă de „mingăere” vouă, fraților dela Dobra!

Nu vă bușuluiți așa rău. Nu gîn-

diți că așa ca voi nu mai este alt cerc hărțuit și batjocorit în țară. O! A voastră pățanie e floare la ureche! Auziți ce s'a făcut la *Verbo*, între Slovaci:

Verbo e cerc nebiruit Slovacesc, cam ca Zarandul nostru. La alegerea dintii cei din comisie, vîzînd că a candidatul slovac are cu peste 1000 voturi mai mult: și-au furat ei de ei protocoalele și spunînd că — „le-au perit hîrtile”, au amînat alegerea! (Așa ci-că aveau de gînd să facă și la Dobra, de nu puteau face gendarmii scandalul pe care l'au „putut”!..)

La a doua alegere Slovaciei au venit tot așa potop. Ungurul de avea 600 voturi, Slovacul aproape 2000. Ce-au făcut? Erau două comisii de scriere de voturi. Ei s'au pus și au așezat într-o casă o a *treia comisie, mincinoasă, fără preț*, și gendarmii și corteșii îndrumau pe alegătorii Slovaci cu duimul, la acea comisie mincinoasă, care să facă ca scrie și scrie, și că e bine ce face, — și oamenii mergeau faloși ca au votat cu Slovacul lor. De fapt ei au dat în acest fel ca în vînt vre-o 700 de voturi! Totuși rămîneau încă pentru cele 2 comisii adevărate voturi slovacești peste de două ori cît ale ungurului. Ce să facă? S'au pus președinții pe respins de voturi, și vîzînd că numai așa pot eși biruitori, dacă resping 700 de voturi, au respins 700 voturi, nu 28 ca la Dobra! Și așa au scos mi-te „ales” pe candidatul ungar, cu vre-o 15—20 voturi peste cele lăsate (că numai pe care ei au lăsat, s'au putut da) Slovacului.

Ei, apoi față de astfel de „eroi”, ai voștri sunt încă numai — tufe!

Ziceți-le: trăim în Ungaria, în zodia cea cu coadă a kossuthiștilor, — și închinați-i cui să cad. Că toate acestea nimica nu sunt. Noi suntem și vom fi și vom înflori ca Români, tocmai cu cît mai tare le-a lua lor Dzeu mințile!

NOUȚĂȚI

Deputații naționalităților, ca răspuns la vorbirea cu care M. Sa a deschis dieta, au pregătît un proiect de adresă cu totul deosebit, compus de Mihail Polit. Proiectul a fost discutat în ședința din 6 Iunie a clubului naționalist parlamentar, sub președinția dlui Dr. T. Mihali.

Impăratul Germaniei Wilhelm a venit să cerceteze în'odată pe bătrînul nostru Monarch la Viena. A sosit în 6 Iunie dimineața și a fost primit cu multă căldură. Ungaria e reprezentată la această întrevvedere prin ministrul președinte Wekerle.

Prelegerea populară dela Orăștie arangeată de Despărțămîntul Asociației, a doua zi de Rusali, a fost bine cercetată și a plăcut cu ea mult poporulului ce umplea biserică gr.-or. din loc. A deschis-o membrul din comitet Dr. A. Oprea, a arătat apoi dl preot I. Popovici (Gelmar) orașul roman dezgropat Pompei care a stat 1800 ani îngropat sub lava Vezuului, și a preles despre el și viața romană veche și frumoasă. Apoi preotul I. Moța din viața Românilor de azi, ilustrîndu-se amîndouă prelegerile cu skiop-ticonul.

Măne, Dum., vor merge dnii I. Lăpădat, I. Popovici și C. Baicu, cu prelegeri economice și culturale la *Băcăniți*, iar' Dumineca viitoare la *Balșa*.

Tîrgul de porci la Orăștie, e închis din săptămîna trecută, pentru boală.

Eșiri de ape amenință cu înec multe părți ale țării. Ploile cari țin de săptămîni, au umflat rîurile. Tîrnava-mare amenință rău locuitorii din apropiere. Pe la Sighișoara sunt cuprinși de mari spaima. Zeci de jugăre de sămănături sunt sub ape. — Reginal și Toplița în urma răvîrsării Murășului, sunt aproape întregi sub apă. Hotarul Vașarheiului asemea. — La Brașov, ca și pe aiurea, a fost în zilele astea mari ruperi de nori cu trăznete, cari au izbit în mai multe locuri în oraș.

Logodnă. Dl George Suciu și dșoara Leontina Dicu, din Orăștie, fidanțați. Dorim toată fericirea.

Student—sinucigaș. Un student de cl. IV. gimn. la gimn. reformat de aici, ceva Szöcs dela Sebeș, s'a împușcat Mercuri (6 Iunie), Departe am ajuns, că și tineri de 14—15 ani își pun capăt zilelor. Oare să nu zacă pricina și în lipsa de creștere

adevărat religioasă-morală, care bîntue azi prin toate școlile din țara noastră?

Nenorocitul oraș San-Francisco, care fu nimicît de groaznicul cutremur de pămînt, era vorba să se zidească de nou, chiar mai frumos decum a fost. S'au adunat în America aproape 100 de milioane ajutoare pentru ridicarea lui. — Acum vine știrea că în 5 spre 6 Iunie a fost un nou cutremur de pămînt, destul de puternic, care l-a mai zguduit odată și din cit a rămas neurinat. Mari stricăciuni n'a mai făcut, căci ce avuse de gînd să cadă, căzuse în rîndul trecut, dar' a stricat în altă privință: foarte mulți din cei cari vouiau să se apuce de rezidit, s'au lăsat de acest gînd, de teamă că pe cînd vor fi gata, iar' pot păți ce au mai pățit. Peste 40.000 de oameni mai șed și azi sub corturi în cîmpurile din jurul lui, — de cînd li-s'au prăbușit casele, așteptînd rezidirea, care însă acum va întîrzia și mai mult.

O pereche de cai sau furat în 26 Mai dela un Român din Orăștie. Căi-'s de 6 ani, o iapă roșie cu puțin alb în frunte, calul e negru pintenog de picior drept dinapoi, — înherați cu semnul S. Cei-ce ar ști ceva de ei, să dea de știre aici.

Furtună feroasă s'a deslănțuit în Sîmbăta de Rusali seara (2 Iunie n.), peste comunele de dincolo de Murăș. Norii, învrăstrați de fulgere vii, clocoteau în văzduh. Peste comunele Curpeni, Valea-mare, Bulbuc și Valeamică, trecu o volbură înfricoșată de vînt, care desrădăcina pomii, descoperi case și făcu alte isprăvuri păgubitoare pentru oameni. În Curpeni era un nuc zdrăvan, cu un trunchiu de 70 cm. în diametru. Volbura l-a rupt de pe la mijloc! Tot acolo, a ridicat în slavă acoperișul de pe un șopru, și-l puse frumușel pe cucuruzul din grădina vecinului. Deslănțuirea a fost de scurtă durată, totuși valea Băcăniței să umflă strașnic, încît pe multe locuri a eșit din alvie. Mulți Valemăreni au durmit pe la vecini, de frica eșirii apelor.

Kossuth — ciufului de lîngăli săi. Foaia „Friss Ujság” din Pesta în numărul său dela 29 Maiu, vrînd să laude odată gros pe Kossuth, scrie, cu toată serioșitatea, sub titlul: „Cum lucrează Kossuth”, următoarele despre marea putere de muncă a acestui jumatate de Dzeu unguresc.

„Felul de viață alui Francisc Kossuth, — zice, — îl caracterizează muncă luineîntreruptă! Zorile timpurii ale zilei îl găsesc deja lîngă masa lui de scris! (Și însemnați-vă bine, că în Maiu, cînd frîșul scrie asta, zorile timpurii sunt îndată după 3 ore dimineața! Red. „Lib.”), — și de multe-ori și oara de miezul nopții acolo, la masa de scris, o petrece!

Și îndată după aceste cuvinte, scrie următoarele:

„Francisc Kossuth, iarna și vara, s'a sculat din pat la orele șase dimineața.

„După-ce să scaldă, să rade și își mîncă dejunul, care toate la olaltă țin cam o oară, — să uită peste foile din țară și din străinătate, ce găsese pregătite pe masa sa de scris. Adeseori face observări cu ceruza pe marginea albă a foilor, — etc.

„Nu-s încă nici opt ore — spune secretarul său Palay — cînd sună în odaia mea clopoțelul, a cărui zuruire însămnă că mîria-sa vrea să vadă posta. (Și povestese aci ce postă mare are Kossuth: 50—60 scrisori și cite 30 telegrame, apoi rugări, etc. Pe urmă spune și mai drept:)

„Fr. Kossuth isprăvește o muncă hotărîșă cu imposibilul (ori cu nepuțința! R. L.): *De dimineața dela 10 ore*, adesea pînă seara tot lucră!.. Nu-i place să dicteze, mai bine scrie el însuși. Cînd să ostenește cu mîna dreaptă, o ia cu stînga mai departe!”

Ah! Asta-i minunat! așa face că e secretar lui Kossuth! Că zău fain le mai știe croi! Incepî cu aceea, că pe Kossuth zorile zilei (pe la 3 dimineața) îl află la masa de scris, — apoi, chiar nerugut, o lăsă mai pe jos, că numai la 6 să scoală din pat și iarna și vara, — apoi că la 8 încă numai poruncește cu clopoțelul după domnu secretar să-i aducă posta, și de fapt „de dimineața dela 10 ore” începe „munca”, cînd cu mîna dreaptă, cînd cînd cu cea stîngă, cînd nu mai poate cu mîinile, dă cu pi-

ciocarele! și cînd numai poate cu capul său, dă cu a altuia!, — că-i marșvarțkünstler Kossuth asta...

Cîte din toate, dar' noi nu l'am fi știut batjocuri așa, precum de ridicol îl face frișușag-ul său cu nutra serioasă.

Sălbătăcia anarhiștilor merge une-ori pînă la hotare, unde omul nu mai este om ci animal nevrednic de chipul și asemănarea lui Dzeu.

S'a dovedit asta mai nou la nunta tinărilor Rege al Spaniei, Alfons al XIII-lea.

Joi, în săptămîna trecută, Regele Alfons și-a sărbat cununia cu frumoasa principesă Ena de Battenberg. Tînăr el, tînără ea, s'au dus nainte altarului pentru a-și pune pe cap, peste coroana regală, coroana și mai fericită: cununa de miri, care leagă două inimi dragi pentru viața întreagă. În fața înalților și străluciților oaspeți, ei și-au jurat fericici credință, apoi insoțiți de curteni și oaspeți, și de o mare de popor, că toată cetatea să îmbrulzească vadă rara nuntă a capetelor încoronate, — ei să întorceau fericici dela biserică spre palat, în trăsura deschisă, toată fiori.

Cînd veselul alaiu ajunsese la un loc unde strada să strîmtează, a trebuit să meargă în pas mai domol, că să facuse și îmbrulzeala mare. Atunci de-odată o detunătură puternică urmată de strigăte groaznice de durere, cutremura mulțimea! Cineva adevăc aruncase de sus, dela fereastră rîndului al patrulăa al unei case o bombă de dinamită asupra trăsuri Regelui și a miresei sale! Bomba a nimerit între cai și roatele dinainte a trăsuri și spărgîndu-să îndată cu o tunătură asurzitoare, ea a azvîrlit ca sute de fulgere plumbii și cuele și materiile ucigașe cu care fusese umplută, în toate părțile în jurul ei, făcînd o groaznică pustiere. Un cal a fost sfîrțicat de viu, trăsura regală s'a rupt în două, un capitan și 3 ofițeri din garda de onoare militară ce mergea în jurul trăsuri, au fost sfărțiați și uciși aci pe loc, o baroniță (mar-chiză) și o fată de 17 ani asemenea au fost ucise pe loc, și alte persoane. — de tot vre-o 20 de inși, bărbați și femei, au fost uciși de bombă!, iar' alții peste 50 de inși mai ușor ori mai greu rănîți, — și, minune, Regele și tînăra Regină au scăpat neatinși, păziți de ingerul lor bun! Ei au urcat în altă trăsura și și-au urmat drumul spre palat, insoțiți de mulțimea speriată. Toată vioșia nuntii a trecut în spaimă de înmormintare, — că pe locul nenorocirii era o vedenie groaznică: trupuri sfărțiate încît pe unele nu le mai cunoștea, căzute în bălți de sînge, apoi rănîți zbatîndu-să pe jos în dureri, alții gemînd și horcîind în lupta cu moartea!

Cînd tînăra păreche a ajuns la palat, pe cînd urcau treptele palatului lor, în loc să le sclikească ochii de fericire, ei le înotau în lacrimi, și ambii mirii plîngeau cu amar de hula ce o mână sălbatecă de om a putut face cu ei, chiar în ziua care e să fie cea mai fericită în viața ori-cărui om.

Să arangiaseră un șir întreg de frumoase sărbări, pentru curcile înalte și pentru popor. După trista întîmplare toate s'au restrîns la cît să poate de puțini, — căci în zilele următoare, în loc de sărbări, toți își aveau ochii asupra tristelor jertfe nevinovate, și asupra înmormintării lor. La înmormintarea celor uciși a luat parte zeci de mii de oameni și însuși Regele i-a petrecut la neașteptatul și prea de timpuriu sositul lor loc de odihnă.

Mișelul ucigaș a scăpat atunci în învîlmășală și a fugit în o comună din apropierea Madridului. Dar' cum mii de polițiști s'au risipit îndată în tot țîntul și pe ori-ce străin ce le păreau lor cu bănuială, îl opreau și cereau să dovedească cine e și ce caută, — nici ucigașul nu le-a scăpat. În o comună vecină un polițist l'a cam cunoscut după cum îl descriesese omul în casa căruia l'ouise și de unde a aruncat bomba. L'a oprit și a cerut să dovedească cine e. N'a putut. L'a luat nainte, să-l ducă la Madrid. Pe cînd s'a apropiat de alt rînd de polițiști, cari îl luau sub pază și mai aspră, mișelul a scos, nevăzut, un revolver din buzunar, s'a întors repede spre polițistul ce-l urma, i-a tras un foc în pept, încît îndată a căzut mort, apoi a întors arma asu-

pra sa proprie și și-a slobozit un glonț în cap, căzînd și el fără suflare lingă poliștului ucis!

Pe cînd au alergat ceilalți poliști, au găsit numai două trupuri moarte în bălțile de sînge ce curgea încă cald din ei și revolverul fumegînd în mîna întreitului ucigaș.

Din hîrțile găsite la el, s'a aflat, că îl chema Mateo Morales, și fusese unul din cei mai primejdioși anarhiști, om tînăr, de vre-o 28 ani, și chiar din casă bună, dar' izgonit din familie în timpul din urmă.

Pe capul lui fusese pus premiu de 50.000 coroane pentru cine l'a prinde. Acești bani s'au dat acum la familia poliștului ucis, care îl prinsese.

Cine era să ne fie fișpan? Am spus că cei din Pesta umblau cu gîndul să pue pe baronașul Bornemisa Lipot dela Iliu, fișpan la Deva. Noi am spus cine e acest domn și ce școli înalte are (tri clase gimnasiale și vre-o 5 ani de praxă în creșterea vițelor în America). Acum dl Lăzăr L. îl descrie în „Arad és V.” și ca „patriot” maghiar, că ce om cu merite e. Dl Lazar zice, că era pe-aci să căpătăm:

„...un astfel de fișpan, care deși era membru în comisia de apărare a constituției (sub Fejérváry), la nici una din acele ședințe n'a venit, și cînd a fost rugat să ajute și el cu ceva la plata slujbașilor (pe cînd Fejérváry strînsese șuruburile la Pesta) acela a răspuns:

— Ce treabă am eu cu asta, doar' și așa mă duc iar' în America!..”

Vezi de asta-i pagubă că n'o să-l pună fișpan. Și pare că nu-l pun, că și la congregația ce trecu, nimeni nu-l prea-prea lua în samă, — deși de mai era candidat serios de fișpan, ar fi mișnat pe lingă el „admiratorii”, de nu mai încăpea prin cea Devă!

Notarășul Hits din Dobra aduce și pe această cale mulțumita acelor Dobreni, cari au binevoit a ajuta la stingerea focului ce s'a iscat în noaptea de 5 Iunie la dînsul.

PROGRAMUL

examenelor de vară dela școala capitală gr.-or. română din Orăștie în anul școlar 1905/906.

Sîmbătă în 3/16 Iunie a. e.:

Dela 7—8 oare a. m. clasa începătorilor, inv. de clasă Maria Racolța.
„ 8—10 ore a. m. clasa II-a de băeți și fete, inv. de cl. Ioan Fleșeriu.
„ 3—5 ore p. m. clasa III-a de băeți și fete, inv. de cl. Ioan Branga.

Duminică în 4/17 Iunie a. e.:

Dela 7—9 ore a. m. clasa IV-a de băeți și fete, inv. de cl. Const. Baicu, inv. director.
„ 9—9½ ore a. m. gimnastică cu băeții cei mai mari, sub conducerea inv. I. Fleșeriu.
„ 11—12 ore a. m. Cîntări corale, declamări, cetirea clasificărilor, împărțirea premiilor și încheierea anului școlar.

Lucrurile de mîna ale fetițelor, vor fi expuse spre vedere publică — numai sub durată examenelor — în una din salele de învățămînt a școlii noastre.

Diracțiunea.

Dl Fabrițiu A. Degan. Românul ardelean (din comitatul nostru, al Hunedoarei), care a condus în anii din urmă prăvălia de cafea și fructe succide a firmei R. Pascu din Fiume, — face cunoscut publicului, că d-na văduvă Pascu (după-ce dl Pascu a murit de ctîva ani), și-a vîndut firma la un negustor străin. Dl Fabrițiu Degan nu a mai primit angajament la noul proprietar, ci își va deschide însuși,

în toamnă, prăvălie de sine, pentru care roagă publicul român a-i păstra bunăvoința pe care i-o arătase până a condus firma R. Pascu. — Cei-ce și până atunci ar avea lipsă de ceva informațiuni ori îndrumări la ceva procurări, să se adreseze d-lui Fabr. Degan în Fiume, Via Capuccini Nr 4, I.

Din pildele altora.

— Cum adună fonduri Danezii. —

În Danemarca s'au folosește în timpul din urmă un prea interesant mijloc pentru colectarea banilor pentru scopuri culturale, economice, de binefacere și naționale. Un comitet alcătuit din cei mai aleși fruntași, dame și domni, hotărăsc în fiecare an una ori mai multe zile, cînd să se facă colecte în un anumit ținut ori în toată țara.

Pentru ziua aceasta s'au împart zeci de mii de pungulițe ori casete anumite, — mai ales pe la damele fruntașe. Acestea la rîndul lor împart mai departe în cercul cunoscuților cassetele ori pungulițele primite dela comitet, natural ținîndu-și fie-care câte una și pentru ele. În ziua fixată, dela ceasurile 7 dimineața până la 7 seara, s'au face colectarea în toate locurile, în piețe, în hotele, în școale, în societăți, în tot locul.

În orașe, în ziua colectelor, toți locuitorii îmbracă haine de sîrbătoare. Muzicele cîntă, în teatre s'au reprezentății, s'au arangiază jocuri sociale, etc. etc.

Nu mai în orașul *Kopenhaga* s'au adunat într'o singură zi suma de 110 mii Coroane! Și aici în fie-care an s'au fixează câte o zi de colectă. Și totdeauna succesul e așa de mare, cum a fost acum de curînd, în 20 April, cînd s'au adunat cele 110 mii Coroane. În alte orașe colectele s'au fac în ziua anumită în localități închise, unde publicul intră cu bilet plătit.

Cetind aceste treburile să ne aducem aminte de propunerea ce a făcut-o părintele Moța prin „Libertatea” cu marca culturală.

Pentru moment multă lume s'au însuflețite de idea asta admirabilă. Dar' însuflețirea a fost foc de paie. Căci nici până azi nici măcar nu s'au încercat vre-un modest început pentru întruparea ideii. Destul de rău. Mai ales că nouă, popor sărac cum suntem, ne-ar fi de neprețuit folos să știm aduna fileri, ca să avem sute de mii de Coroane și să nu ni-să mai rupă inima, cînd vedem că atâtea nizuințe cinstite și folosite, s'au zdrobit de lipsa mijloacelor materiale.

Că și la noi s'ar putea astfel de lucruri, ne-o dovedește în mic vrednicul prezident al Reuniunii sodalilor români din Sibiu, dl Vict. Tordășianu, care la petrecerile și convenirile sodalilor numără pe participații colectând dela ei câte un ban.

Da, să poate și la noi, numai să știm porni lucrul. O modestă organizație, un comitet, care ar împărți marcele ori pungulițele și petrecerile, convenirile, nunțile noastre, ar da potop de bani pentru scopuri înălțătoare! Formă s'ar găsi, numai pornirea să se facă.

Din „Tovărășia”

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

1905		1906	
30 Aprilie	ACTIV	22 Aprilie	29 Aprilie
64,569.728	{ 45,300.728 Reserva met. Aur 73,962.451 19,319.000 » trate Aur 30,505.500 }	104,533.321	104,469.951
4,342.328	Argint și diverse monete	1,777.810	1,783.808
37,704.503	Portofoliu Român și Strein	45,662.769	51,232.393
18,396.721	{ *)Impr. contra ef. publice 5,324.300 » » » contcurt. 19,073.501 }	24,446.047	24,397.801
11,999.990	Fonduri publice	11,999.924	11,999.876
14,316.173	Efectele fondului de rezervă	14,983.507	14,908.055
1,704.306	» » » amortisarea imob. și mat.	2,914.292	2,910.292
5,670.983	Imobili	5,768.197	5,770.058
555.340	Mobilier și Mașini de Imprimerie	602.371	602.438
546.477	Cheltuieli de Administrație	607.754	620.832
83,146.902	Depozite libere	83,249.680	82,423.752
18,493.014	Compturi curinți	25,941.951	17,660.491
17,866.047	Compturi de valori	18,703.830	21,106.871
279,340.405		341,191.357	339,886.618
	PASIV		
12,000.000	Capital	12,000.000	12,000.000
19,771.835	Fond de rezervă	21,073.386	21,266.004
2,946.244	Fondul amortisării imobilelor și material	3,141.124	3,158.004
161,771.835	Bilete de Bancă în circulație	220,889.660	220,144.000
761.304	Dobânzi și beneficii diverse	838.507	894.820
83,146.902	Depozite de retras	83,249.680	82,423.752
279,340.405	Compturi curente	—	—
	Scomptul 5%	341,191.357	339,886.618
	*) Dobânda 6%		

Abonamentul nostru.

Prețul regulat de abonament al foii „Libertatea”, e 6 cor.

Cetitorilor economi din popor, o dăm cu preț redus la 4 cor.

Acolo unde mai mulți vecini s'au întovărășese, cel puțin 5 la un loc și cer să le vină foaia la toți 5 sub o legătură — adică 5 foi, ori mai multe, sub aceeași fașie și adresă, — fiindcă cruțăm și noi la postă și la lucru administrației, — o dăm cu preț redus de 1 fl. 20 cr. (2 cor. 40 fil.) una fie-care foaie.

(Domnii inteligenți cu prindere mai bună, sunt rugați a nu să folosi de scăderile imbierte economilor, ci a plăti prețul întreg de 6 cor., căci numai așa putem face cetitorilor din popor atari favoruri de preț).

„Foaia Interesantă” s'au da deosebit cu 1 cor. pe an peste prețul „Libertății” din toate formele de sus, ori apoi să vinde cu 1 cr. numărul, unde să cer mai multe spre vînzare. Să trimitte cu „Libertatea” sub aceeași legătură, dar' numai celor-ce trimit prețul ei deosebit peste prețul de mai sus al „Libertății”.

Cei-ce nu vreau să aibă și „Foaia Interesantă”, pot abona „Libertatea” și numai singură.

Cu o „Libertate” pot merge încă 3—4 „Foi Interesante”, pe care abonentul le procură pentru oarecari vecini ai săi.

Învățăcel de prăvălie

care să aibă cîteva clase gimnasiale, să cunoască cît de cît limbile folosite aici, și din casă bună, — să primește în prăvălia de manufactură a subscrișului.

Ioan Lăzăroiu

comerciant în ORĂȘTIE.

(Szászváros.)

CANCELARIA ARCHITECTULUI ROMÂN:

IOAN NIGA.

Arad, József tőherceg-ut 1 sz.

(lângă „Victoria”).

Licitațiune publică.

Pentru darea în întreprindere a lungirii, acoperirii turnului și bisericii cu pleu și provederii cu parafolger și pentru repararea radicală a bisericilor din Rîualb și Băești prin această să excrie:

„Licitațiune minuendă”

care să va ținea **Joi în 14 Iunie n. la 11 ore a. m.** în comuna Boești, iar' la 2 ore p. m. în comuna Rîualb.

Întreprinzătorii reflectanți vor avea să depună un vadiu de 5% în bani gata ori hîrtii de valoare carele după aprobarea protocolului licitațional are să se întregască ca cautiune la 10% din partea oferentului acceptat.

Comunele bisericesti pot alege liber între oferenți, fără considerare la suma ajunsă prin licitațiune.

Planurile și proiectele de spese provăzute cu clausula de aprobare de cătră Ven. Consistor Eppisc. gr.-cat., din Lugos să pot vedea ori-și cînd în cancelaria subscrișului oficiu.

Oficiul parochial gr.-cat.:

Rîualb, (Hunyad m.) la 29 Maiu 1906.

los. Stupinean m. p., George Bélea m. p., paroch. curat. în Rîualb.

Ioan Fărcaș verdeț m. p., 2—2 curator în Băești.

Cumpărați:

POEZII

de Victor Bontescu

un volum elegant și bine apreciat, franco cu — Cor. 1.60.

„RAZE DE LUNĂ,”

nuvele și schițe de V. E. Moldovan,

cu subiecte alese din viața poporului român, de sus și de jos, franco — Cor. 1.60.

Grindină!

Nenorocirile prin grindină (baterie de piatră) aduc atîta durere la mii de economi.

Asigurați-vă holdele

contra baterii grindinei!

Ori-cine, de ori-unde, să se adreseze la administrația foii noastre, care mijlocește asigurări tare favorabile contra grindinei.

Plata să face numai înspre toamnă, după seceriș.

Execută lucrări cu cele mai moderate prețuri

Depozit de hîrtie și tipărituri pentru advocați.

„Tipografia Nouă”

în Orăștie — Szászváros.

provăzută cu cele mai nouă mașini și cu cele mai moderne caractere de litere, să recomandă on. public, pentru executarea promptă și cu acuratețea a următoarelor tipărituri: Bilete de vizită, bilete

de adrese, Anunțuri de logodne, Ordine de dans. Tipărituri comerciale și oficiale, de tot soiul, în colorii sau cu tipar negru. Libele de depuneri, Obligațiuni, Acții. Opuri și ziare.